

حقوق آلودگی هوا

(مطالعه تطبیقی)

تألیف:

دکتر علی مشهدی

عضو هیأت علمی دانشکده حقوق دانشگاه قم

سرشناسه	مشهدی، علی، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام‌پدیدآور	حقوق آلودگی هوا (مطالعه تطبیقی) / تألیف: علی مشهدی.
مشخصات نشر	تهران: خرسندی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۲۳۷ ص.
شابک	978-600-114-278-9
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	هوا -- آلودگی -- قوانین و مقررات
موضوع	هوا -- آلودگی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	محیط‌زیست -- قوانین و مقررات
موضوع	محیط‌زیست -- حفاظت -- قوانین و مقررات -- ایران
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۲ ص ۷ / ۳۵۹۳ K
رده‌بندی دی‌رجی	۳۴۱/۷۶۵۲
شماره کتابشناسی ملی	۳۱۳۰۹۷۹

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و علوم سیاسی

تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین

پانین تر از خیابان لبافی‌نژاد، کوچه مینا، پلاک ۲۰

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

حقوق آلودگی هوا

تألیف: دکتر علی مشهدی

چاپ اول: ۱۳۹۲ - شمارگان: ۵۰۰ جلد

حروفچینی: زرنگاران مهرخلاق - قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-278-9

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۲۷۸-۹

فهرست مطالب

دیباجه	۲۳
فصل اول - مفاهیم، مبانی و ضرورت‌ها	
مبحث اول - مفاهیم	۲۷
۸. طرح بحث	۲۷
گفتار اول - آلودگی هوا و حقوق آن	۲۸
۹. اشاره	۲۸
بند اول - حقوق آلودگی هوا	۲۸
۱۰. تعریف حقوق آلودگی هوا	۲۸
۱۱. سطوح و حوزه‌های حقوق آلودگی هوا	۲۸
۱۲. شکل‌گیری و توسعه حقوق آلودگی هوا	۲۹
بند دوم - آلودگی هوا	۳۰
۱۳. عناصر مفهوم آلودگی هوا	۳۰
الف - آلودگی	۳۰
۱۴. ریشه‌شناسی و معنای لغوی	۳۰
۱۵. برداشتی حقوقی	۳۱
ب - هوا	۳۱
۱۶. هوا چیست؟	۳۱
بند سوم - تعاریف فنی	۳۲
۱۷. رابطه تعریف فنی و تعریف حقوقی	۳۲
۱۸. برخی تعاریف فنی	۳۴
۱۹. ویژگی تعاریف	۳۴
۲۰. تعریف جامع	۳۵
بند چهارم - تعاریف حقوقی	۳۵
۲۱. تعریف قانونی و اهمیت آن	۳۷
الف - تعریف آلودگی هوا در حقوق ایران	۳۷
۲۲. پیشینه	۳۷

۳۷	
۲۳	تعریف آیین نامه جلوگیری از آلودگی هوا.....
۲۷	
۲۴	تعریف قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا.....
۲۷	
۲۵	ارزیابی تعریف.....
۲۷	
۲۶-۱	تعریف موسع است.....
۲۸	
۲۷-۲	تعریف جامع نیست.....
۴۰	
۲۸	تعریف پیشنهادی.....
۴۰	
ب -	تعریف آلودگی هوا در حقوق فرانسه.....
۴۰	
۲۹-۱	پیشینه تعریف.....
۴۱	
۳۰-۲	تعریف ماده ۲-۲۰۲ ک.م.ف.....
۴۱	
۳۱-۳	ویژگیهای تعریف.....
۴۲	
ج -	تعریف آلودگی هوا در اسناد بین المللی.....
۴۲	
۳۲	اهمیت.....
۴۳	
۳۳-۱	تعریف گوانسیون ژنو.....
۴۳	
۳۴-۲	مقاله نامه سازمان بین المللی کار.....
۴۴	
گفتار دوم -	اقسام رژیم حقوقی مقابله با آلودگی های جوی.....
۴۴	
۳۵	تقسیم بندی مطالب.....
۴۴	
بند اول -	رژیم مبتنی بر حقوق اداری.....
۴۴	
۳۶	مفهوم کلی.....
۴۵	
۳۷	مصادیق رژیم های مبتنی بر حقوق اداری.....
۴۷	
بند دوم -	رژیم مبتنی بر حقوق مدنی.....
۴۷	
۳۸	مفهوم و مصادیق.....
۴۸	
بند سوم -	رژیم مبتنی بر حقوق کیفری.....
۴۸	
۳۹	مفهوم.....
۴۸	
۴۰	مصادیق آن در زمینه آلودگی هوا.....
۴۸	
بند چهارم -	رژیم ها و ابزارهای غیر حقوقی.....
۴۸	
۴۱	اهمیت.....
۴۹	
مبحث دوم -	لزوم مقابله با آلودگی هوا و ضرورت آن.....
۴۹	
۴۲	طرح بحث.....
۵۱	
۴۳	نقش دانشمندان و افکار عمومی.....
۵۱	
گفتار اول -	خطرات و آثار آلودگی هوا.....
۵۱	
۴۴	توجه و درک آثار آلودگی هوا.....
۵۱	
بند اول -	خطرات و آثار آلودگی هوا بر محیط زیست انسانی.....
۵۱	
۴۵	اشاره.....
۵۲	
الف -	بر انسان.....
۵۲	
۴۶	هوا؛ عاملی حیاتی.....
۵۲	
۴۷	مهمترین اثرات آلودگی هوا.....

۵۳	ب - بر اموال
۵۳	۴۸. مهمترین آثار
۵۳	بند دوم - خطرات و آثار آلودگی هوا بر محیط زیست طبیعی
۵۳	۴۹. اشاره
۵۳	الف - بر گیاهان
۵۳	۵۰. آثار مستقیم و غیرمستقیم
۵۴	۵۱. گیاهان فضاهای شهری
۵۴	ب - بر حیوانات
۵۴	۵۲. مهمترین آثار
۵۵	گفتار دوم - دلایل اساسی مقابله با آلودگی هوا
۵۵	۵۳. اشاره
۵۵	الف - حفظ محیط زیست در برابر آلودگی
۵۵	۵۴. تضمین حداقل آسیب
۵۶	۵۵. پاکسازی و حفاظت از هوا
۵۶	ب - حفظ بهداشت و سلامتی عمومی
۵۷	۵۶. ابعاد بهداشتی آلودگی هوا
۵۸	ج - تضمین حق بر محیط زیست سالم
۵۸	۵۷. اشاره
۵۸	۵۸. حق بر هوای پاک
۵۹	۵۹. ارتباط آلودگی هوا با حق بر حیات
۵۹	۶۰. ارتباط آلودگی هوا با حق بر سلامتی

فصل دوم: پیشینه و تحولات حقوق آلودگی هوا

۶۱	۶۱. زمینه‌های تاریخی
۶۱	۶۲. ۱- از کشف آتش تا قبل از انقلاب صنعتی
۶۲	۶۳. ۲- بعد از انقلاب صنعتی
۶۳	مبحث اول - حقوق ایران
۶۳	۶۴. اشاره
۶۳	گفتار اول - قبل از دوران قانونگذاری
۶۳	۶۵. قواعد عرفی و شرعی
۶۵	گفتار دوم - دوران قانونگذاری
۶۵	۶۶. زمینه‌ها
۶۵	بند اول - قوانین داخلی
۶۵	الف - آیین نامه امور خلافی
۶۵	۶۷. اشاره
۶۵	۶۸. ۱- موضوعات مرتبط با آلودگی هوا

۶۹. اول - عدم نصب دودکش مطابق دستور شهرداری ۶۵
۷۰. دوم - اشتغال به شغل دباغی یا روده سازی در دکان یا خانه خود ۶۵
۷۱. سوم - سوزاندن زباله، خاکروبه و چیزهای بدبو ۶۶
۷۲. چهارم - تکان دادن فرش در کوی ها و گذرها ۶۶
۷۳. پنجم - جاروب کردن بدون آب پاشی ۶۶
۷۴. ششم - تکان دادن جوال کود و کثافت در معابر عمومی ۶۶
۷۵. هفتم - نصب لوله بخاری منزل یا مغازه به طرف خیابان ۶۶
۷۶. هشتم - آبار کود در شهر به گونه ای که تولید عفونت کند ۶۷
۷۷. ۱- ضمانتها ۶۷
۷۹. دوم - غرامت ۶۷
۸۰. ب - قانون شهرداری ها مصوب ۱۳۳۴ ۶۸
۸۱. شهرداری ها و آلودگی هوا ۶۸
۸۲. مواد مرتبط با آلودگی هوا در قانون شهرداری ها ۶۸
۸۳. پیشگیری از آلودگی هوا ۶۹
۸۴. پ - آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۴۷ با اصلاحات بعدی ۷۰
۸۵. لزوم کنترل آلودگی وسایل نقلیه ۷۰
۸۶. ۱ - ضوابط وموضوعات مرتبط با آلودگی هوا ۷۰
۸۷. لزوم معاینه فنی وسیله نقلیه ۷۰
۸۸. ضوابط مربوط به دستگاه تهویه ۷۰
۸۹. ۲ - ضمانتها ۷۱
۹۰. مبنای قانونی ۷۱
۹۱. ۱ - نداشتن برگ معاینه فنی ۷۱
۹۲. ۲ - رانندگی با وسیله نقلیه ای که به علت نقص فنی دود کند ۷۱
۹۳. ج - قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست ۷۱
۹۴. سازمان حفاظت محیط زیست و کنترل آلودگی ها ۷۱
۹۵. تحول در شکل ضمانت ها ۷۲
۹۶. د - آیین نامه جلوگیری از آلودگی هوا ۷۲
۹۷. زمینه های تصویب ۷۲
۹۸. اهمیت آیین نامه ۷۳
۹۹. زمینه های اساسی مقابله ۷۴
۱۰۰. ۱ - مقابله با آلودگی هوای ناشی از کارخانجات و کارگاه های آلاینده ۷۴
۱۰۱. ۲ - وسایل نقلیه موتوری ۷۴
۱۰۲. ۳ - آلودگی هوای ناشی از منابع متفرقه ۷۴
۱۰۳. مهمترین ضمانت ها ۷۵
۱۰۴. ک - قانون نفت مصوب ۱۳۶۶/۷/۹ ۷۵
۱۰۵. رابطه آلودگی هوا با اکتشاف نفت ۷۵

۷۶	۹۹. نقد قانون نفت.....
۷۶	ن- قوانین برنامه‌ای بعد از انقلاب.....
۷۶	۱۰۰. جایگاه آلودگی هوا در قوانین برنامه‌ای.....
۷۶	۱۰۱. ۱- قانون برنامه دوم توسعه مصوب ۱۳۷۳.....
۷۷	۱۰۲. ۲- قانون برنامه سوم توسعه.....
۷۸	۱۰۳. ۳- قانون برنامه چهارم توسعه.....
۷۸	و- قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۴.....
۷۸	۱۰۴. نخستین «قانون»!.....
۷۹	۱۰۵. ۱- زمینه‌ها و موضوعات اساسی این قانون.....
۸۰	۱۰۶. اول - وسایل نقلیه موتوری.....
۸۰	۱۰۷. دوم - کارخانجات، کارگاه‌ها و نیروگاه‌ها.....
۸۱	۱۰۸. سوم - منابع تجاری، خانگی و متفرقه.....
۸۲	۱۰۹. ۲- ضمانت‌ها.....
۸۲	۱۱۰. اول - ضمانت‌های اداری و انتظامی.....
۸۳	۱۱۱. دوم- ضمانت‌های کیفری.....
۸۳	۱۱۲. سوم- ضمانت‌های مدنی.....
۸۳	ی- قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات.....
۸۳	۱۱۳. دخانیات و آلودگی هوا.....
۸۴	بند دوم - کنوانسیون‌های بین‌المللی.....
۸۴	۱۱۴. آلودگی هوا و اثرات فرامرزی آن.....
۸۵	۱۱۵- ۱- کنوانسیون ۱۹۸۷ وین برای حفاظت از لایه اوزن.....
۸۶	۱۱۶. ۲- کنوانسیون ۱۹۹۲ تغییرات آب و هوایی.....
۸۷	۱۱۷. ۳- کنوانسیون چارچوب سازمان بهداشت جهانی در مورد کنترل دخانیات.....
۸۸	مبحث دوم - حقوق فرانسه.....
۸۸	۱۱۸. طرح بحث (زمینه‌های تاریخی).....
۹۰	گفتار اول - مقررات کلی.....
۹۰	۱۱۹. تقسیم‌بندی مطالب.....
۹۰	بند اول- مقررات کلی داخلی.....
۹۰	۱۲۰. اشاره.....
۹۰	الف- قانون نوزدهم دسامبر ۱۹۱۷.....
۹۰	۱۲۱. اهمیت و جایگاه.....
۹۱	۱۲۲. محتوای قانون.....
۹۱	ب- قانون ۲۰ آوریل ۱۹۳۲.....
۹۱	۱۲۳. اهمیت قانون.....
۹۲	۱۲۴. نقد قانون.....
۹۲	ج- قانون دوم اوت ۱۹۶۱ مربوط به مقابله با آلودگی هوا و سایر بوها.....

۱۲۵. ویژگی‌های کلی قانون..... ۹۲
۱۲۶. اهمیت این قانون..... ۹۳
۱۲۷. مصوبه ۲۳ فوریه ۱۹۷۳..... ۹۳
۱۲۸. مصوبه ۱۳ می ۱۹۷۴..... ۹۳
۱۲۹. ضمانت‌ها و کنترل‌های اداری این قانون..... ۹۴
۱۳۰. ضمانت‌های کیفری..... ۹۴
- د- قانون ۳۰ دسامبر ۱۹۹۶ مربوط به هوا و استفاده منطقی از انرژی..... ۹۵
۱۳۱. ویژگی‌های کلی قانون..... ۹۵
۱۳۲. آلودگی هوا و مدیریت مصرف انرژی..... ۹۶
۱۳۳. اهداف قانون..... ۹۶
۱۳۴. حق بر اطلاع از کیفیت هوا..... ۹۷
۱۳۵. کنترل‌ها و ضمانت‌های این قانون..... ۹۷
- بند دوم - تعهدات ناشی از کنوانسیون‌های بین‌المللی که فرانسه به عضویت آنها درآمده است..... ۹۸
۱۳۶. اشاره..... ۹۸
۱۳۷. ۱- کنوانسیون ۱۳ نوامبر ۱۹۷۹ ژنو مربوط به آلودگی هوا مرز گذر از راه دور..... ۹۹
۱۳۸. ۲- کنوانسیون ۲۲ مارس ۱۹۷۵ وین مربوط به حفاظت از لایه ازن..... ۹۹
۱۳۹. ۳- کنوانسیون (۹ می ۱۹۹۲) سازمان ملل متحد مربوط به تغییرات آب و هوایی..... ۹۹
- بند سوم- قوانین و نظامات ناشی از حقوق اتحادیه اروپا..... ۱۰۰
۱۴۰. فرانسه و دستورالعمل‌های اتحادیه اروپا..... ۱۰۰
۱۴۱. ۱- قوانین یا تصمیمات کلی..... ۱۰۱
۱۴۲. ۲- تصمیمات..... ۱۰۱
۱۴۳. ۳- دستورالعمل‌ها..... ۱۰۲
- گفتار دوم - مقررات خاص در زمینه مقابله با آلودگی هوا..... ۱۰۲
۱۴۴. تقسیم بندی مطالب..... ۱۰۵
- بند اول - حفاظت از مناطق حساس..... ۱۰۵
۱۴۵. مناطق حساس آلودگی هوا..... ۱۰۵
۱۴۶. قواعد و احکام مربوط به مناطق حساس..... ۱۰۶
- بند دوم - قواعد مربوط به سکونتگاه‌ها و ساخت و ساز..... ۱۰۷
۱۴۷. سکونتگاه‌ها و آلودگی هوا..... ۱۰۷
۱۴۸. ۱- از کد مربوط به ساخت و ساز و سکونت..... ۱۰۷
۱۴۹. ۲- حکم ۱۲ اکتبر ۱۹۶۹ مربوط به لوله‌های بخاری نصب شده در خانه‌ها..... ۱۰۷
۱۵۰. ۳- مقررات مربوط به استفاده از پشم شیشه..... ۱۰۸
۱۵۱. ۴- حکم ۲۶ ژوئیه ۱۹۸۲ مربوط به تهویه کوره‌ها..... ۱۰۸
- بند سوم - قواعد و استانداردهای مربوط به تأسیسات حرارتی..... ۱۰۹
۱۵۲. تأثیر این تأسیسات و قوانین مربوطه..... ۱۰۹
- بند چهارم- وسایل نقلیه..... ۱۰۹

۱۵۳. وسایل نقلیه و گسترده‌گی قواعد آن	۱۰۹
۱۵۴. ۱- حکم ۱۲ نوامبر ۱۹۶۳ مربوط به دودهای ناشی از وسایل نقلیه	۱۱۰
۱۵۵. ۲- حکم ۱۶ ژانویه ۱۹۷۵ مربوط به انتشار گازهای آلاینده از موتورهای بنزینی	۱۱۰
وسایل نقلیه	۱۱۰
۱۵۶. ۳- حکم ۱۷ ژوئیه ۱۹۸۴ مربوط به کنترل انتشارات گازهای آلاینده	۱۱۰
۱۵۷. ۴- قوانین بودجه‌ای	۱۱۱
۱۵۸. ۵- حکم ۲۰ آوریل ۱۹۹۴ مربوط به تعیین مصرف	۱۱۱
۱۵۹. ۶- قانون ۲ فوریه ۱۹۹۵ مربوط به تقویت حمایت از محیط زیست	۱۱۲
۱۶۰. ۷- مقررات مربوط به وسایل نقلیه در قانون ۳۰ دسامبر ۱۹۹۶	۱۱۲
۱۶۱. ۸- ضوابط مربوط به وسایل نقلیه از کد مربوط به حمل و نقل	۱۱۳
بند چهارم- صنایع و تأسیسات صنعتی	۱۱۴
۱۶۲. صنعت مهمترین منبع ثابت آلودگی هوا	۱۱۴
۱۶۳. ۱- بخشنامه مورخ ۲۸ ژوئیه ۱۹۹۶ درباره نیروگاههای حرارتی تولید برق	۱۱۵
۱۶۴. ۲- حکم مورخ ۴ سپتامبر ۱۹۶۷ درباره قواعد آمایش و بهره‌برداری از کارخانه	۱۱۵
بند پنجم- آلودگی هوای ناشی از استعمال دخانیات	۱۱۵
۱۶۵. استعمال دخانیات مهمترین منبع آلودگی هوای داخلی	۱۱۵
۱۶۶. نخستین قوانین و تلاشها	۱۱۵

فصل سوم- ضمانت‌های کیفری

مبحث اول- جرم آلودگی هوا	۱۱۷
۱۶۷. طرح بحث	۱۱۷
گفتار اول- تعریف جرم آلودگی هوا	۱۱۷
۱۶۸. عدم تعریف قانونی	۱۱۷
۱۶۹. تعریف جرم آلودگی هوا در حقوق فرانسه	۱۱۸
۱۷۰. تعریف جرم آلودگی هوا در حقوق ایران	۱۱۸
گفتار دوم- ضرورت جرم انگاری آلودگی هوا	۱۱۹
۱۷۱. آیا آلودگی هوا جرم است؟	۱۱۹
مبحث دوم- شناخت جرم آلودگی هوا وعناصر آن در حقوق ایران و فرانسه	۱۲۳
۱۷۲. طرح بحث	۱۲۳
گفتار اول- عنصر قانونی	۱۲۳
۱۷۳. اشاره	۱۲۳
بند اول- در حقوق ایران	۱۲۴
۱- در قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۴/۲/۳	۱۲۴
۱۷۴. ماده ۲ و ممنوعیت آلودگی هوا	۱۲۴
۱۷۵. ماده ۲۸ و تردد با وسیله نقلیه آلاینده	۱۲۴
۱۷۶. ماده ۲۹ و کارخانجات و کارگاه‌های آلاینده	۱۲۴

۱۲۴	۱۷۷. ماده ۳۰ و ممانعت از بازرسی مأموران
۱۲۵	۱۷۸. ماده ۳۱ و ۳۲ و منابع تجاری، خانگی و متفرقه
۱۲۵	۱۷۹. عناوین مجرمانه مرتبط با آلودگی هوا
۱۲۶	۲- ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی
۱۲۶	۱۸۰. آلودگی هوا در قانون مجازات اسلامی
۱۲۷	۳- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
۱۲۷	بند دوم- در حقوق فرانسه
۱۲۷	۱۸۲. اشاره
۱۲۷	۱۸۳. ماده ۹-۲۲۶
۱۲۸	۱۸۴. ماده ۱۰-۲۲۶ و مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی
۱۲۹	۱۸۵. ماده ۱۱-۲۲۶ و احاله به کد جزایی
۱۲۹	گفتار دوم - عنصر مادی
۱۲۹	۱۸۶. منظور از عنصر مادی در آلودگی هوا
۱۲۹	بند اول - فعل
۱۲۹	۱۸۷. مفهوم و مصادیق فعل در زمینه آلودگی هوا
۱۳۰	بند دوم- ترک فعل
۱۳۰	۱۸۸. مفهوم کلی
۱۳۱	الف- در حقوق ایران
۱۳۱	۱۸۹. ۱- نگرش گواهینامه مخصوص
۱۳۱	۱۹۰. ۲- رعایت نکردن محدودیتها
۱۳۱	۱۹۱. ۳- عدم رعایت استانداردها
۱۳۲	۱۹۲. ۴- رفع نکردن آلودگی
۱۳۲	۱۹۳. ۵- عدم ممانعت از فعالیت واحد آلاینده
۱۳۲	ب- در حقوق فرانسه
۱۳۲	۱۹۴. ۱- عدم اطلاع رسانی
۱۳۲	۱۹۵. ۲- عدم رعایت محدودیتها و ممنوعیتها
۱۳۳	بند سوم- وسیله ارتکاب جرم
۱۳۳	۱۹۶. وسیله ارتکاب جرم در آلودگی هوا
۱۳۳	بند چهارم- رابطه علیت
۱۳۳	۱۹۷. مفهوم رابطه علیت در آلودگیهای جوی
۱۳۳	بند پنجم- نتیجه مجرمانه
۱۳۳	۱۹۸. نتیجه مجرمانه در آلودگی هوا؟
۱۳۴	گفتار سوم- عنصر روانی
۱۳۴	۱۹۹. مفهوم عنصر روانی در جرایم زیست محیطی
۱۳۵	مبحث سوم- کیفرشناسی جرم آلودگی هوا در حقوق ایران و فرانسه
۱۳۵	۲۰۰. طرح بحث

۱۳۵	گفتار اول - در حقوق ایران
۱۳۵	۲۰۱. اقسام این کیفرها
۱۳۵	بند اول - جزای نقدی
۱۳۵	۲۰۲. محوریت جزای نقدی
۱۳۶	۲۰۳. نقد و ارزیابی
۱۳۷	۲۰۴. ۱- پانصد هزار ریال
۱۳۷	۲۰۵. ۲- بیست و پنج هزار ریال تا یکصد هزار ریال
۱۳۸	۲۰۶. ۳- دو میلیون ریال تا پنج میلیون ریال
۱۳۸	۲۰۷. ۴- از پنج میلیون ریال تا ده میلیون ریال
۱۳۸	۲۰۸. ۵- پانصد هزار ریال تا پنج میلیون ریال
۱۳۹	۲۰۹. ۶- دو میلیون ریال تا ده میلیون ریال
۱۳۹	۲۱۰. ۷- یکصد هزار ریال تا یک میلیون ریال
۱۳۹	۲۱۱. ۸- دویست هزار ریال تا دومیلیون ریال
۱۴۰	۲۱۲. ۹- پنجاه هزار ریال تا پانصد هزار ریال
۱۴۰	بند دوم - حبس
۱۴۰	۲۱۳. حبس کیفری ثانوی
۱۴۱	۲۱۴. ۱- دو ماه تا شش ماه حبس
۱۴۱	۲۱۵. ۲- یک ماه تا سه ماه حبس
۱۴۱	۲۱۶. ۳- حبس تا یکسال
۱۴۲	بند سوم - جلوگیری از تردد وسیله نقلیه آلوده کننده
۱۴۲	۲۱۷. اثر مسقیم این کیفر
۱۴۲	۲۱۸. جایگاه این کیفر در حقوق ایران
۱۴۲	بند چهارم - تعطیل واحد آلاینده
۱۴۲	۲۱۹. اهمیت این کیفر
۱۴۳	۲۲۰. ۱- در شرایط اضطراری آلودگی هوا
۱۴۳	۲۲۱. ۲- در شرایط عادی
۱۴۴	گفتار دوم - در حقوق فرانسه
۱۴۴	۲۲۲. تحول در حقوق کیفری زیست محیطی فرانسه
۱۴۴	بنداول - ویژگی کیفرها در زمینه آلودگی هوا
۱۴۴	۲۲۳. ۱- خلاقی کردن جنحهها
۱۴۵	۲۲۴. ۲- تنوع کیفرها
۱۴۵	۲۲۵. ۳- تفکیک بین مسئولیت شخص حقوقی از حقیقی در زمینه آلودگی هوا
۱۴۷	بند دوم - اقسام کیفرها در زمینه آلودگی هوا در حقوق فرانسه
۱۴۷	الف - جزای نقدی
۱۴۷	۲۲۶. از پراکندگی تا تجمع
۱۴۷	۲۲۷. ۱- ۷۵۰۰ یورو

۱۴۸.....	۲۲۸-۲ تا ۳۷۵۰۰ یورو.....
۱۴۸.....	ب - حبس.....
۱۴۸.....	۲۲۹. حبس کیفری ثانوی.....
۱۴۹.....	۲۳۰. حبس زدایی در قانون جدید.....
۱۴۹.....	ج - اعلان عمومی.....
۱۴۹.....	۲۳۱. مبنای قانونی.....
۱۴۹.....	۲۳۲. شرایط اعمال.....
۱۵۰.....	د - سایر ضمانت‌های کیفری.....
۱۵۰.....	۲۳۳. استفاده از روش احاله.....
۱۵۰.....	۲۳۴. ۱ - نسبت به اشخاص حقیقی.....
۱۵۰.....	۲۳۵. ۲ - نسبت به اشخاص حقوقی.....
۱۵۱.....	۲۳۶. ۳ - نسبت به اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۱۵۲.....	مبحث سوم: ارزیابی ضمانت‌های کیفری مقابله با آلودگی هوا.....
۱۵۲.....	۲۳۷. رویکرد پیشگیرانه اعمال کیفرهای جایگزین.....
۱۵۳.....	۲۳۸. ۱- توسعه کیفرهای جایگزین.....
۱۵۳.....	۲۳۹. ۲- اداری کردن ضمانت‌های کیفری در حوزه‌ی محیط زیست.....

فصل چهارم - ضمانت‌های اداری و انتظامی

۱۵۵.....	۲۴۰. مقدمه و تقسیم مطالب.....
۱۵۶.....	مبحث اول - انواع ضمانت‌های اداری و انتظامی مقابله با آلودگی هوا.....
۱۵۶.....	گفتار اول - ضمانت‌های اداری و انتظامی در حقوق ایران.....
۱۵۶.....	بند اول - جریمه.....
۱۵۶.....	۲۴۱. اخذ جریمه شایع‌ترین ضمانت اداری.....
۱۵۶.....	۲۴۲. ۱- نسبت به وسایل نقلیه.....
۱۵۹.....	۲۴۳. ۲- نسبت به واحدهای آلاینده.....
۱۶۰.....	بند دوم - بازرسی و نظارت.....
۱۶۰.....	۲۴۴. جایگاه و اهمیت نظارت و بازرسی.....
۱۶۰.....	بند سوم - محدودیت‌های موقت زمانی و مکانی و نوعی.....
۱۶۰.....	۲۴۵. توجه به شرایط اعمال محدودیت‌ها.....
۱۶۱.....	۲۴۶. نحوه ارتباط ارگان‌ها و سازمان‌ها.....
۱۶۲.....	۲۴۷. وظایف ارگان‌ها در مواقع اضطراری آلودگی هوا.....
۱۶۲.....	۲۴۸. وضعیت‌های استثنایی آلودگی هوا.....
۱۶۴.....	۲۴۹. اقدامات در وضعیت هشدار.....
۱۶۵.....	۲۵۰. اقدامات در وضعیت اضطرار.....
۱۶۷.....	۲۵۱. اقدامات در وضعیت بحران.....
۱۶۷.....	بند چهارم - جلوگیری از تردد وسیله نقلیه آلوده‌کننده.....

۲۵۲.	لزوم ارائه گواهینامه رعایت حد مجاز آلودگی (معاینه فنی).....	۱۶۷
بند پنجم- اخطاریه اداری.....		۱۶۸
۲۵۳.	اخطاریه اداری و موارد آن.....	۱۶۸
بند ششم- تعیین حد مجاز (استانداردهای هوای پاک).....		۱۶۹
۲۵۴.	اهمیت استانداردگذاری.....	۱۶۹
۲۵۵.	۱- حد مجاز خروجی وسایل نقلیه موتوری.....	۱۷۱
۲۵۶.	۲- حد مجاز انتشار کارگاه‌ها، کارخانه‌ها و نیروگاه‌ها.....	۱۷۳
بند هفتم- تخلفات اداری.....		۱۷۴
۲۵۷.	ویژگی و مصادیق این تخلف.....	۱۷۴
۲۵۸.	۱- کوتاهی در انجام بازرسی و.....	۱۷۴
۲۵۹.	۲- قصور مدیران دولتی.....	۱۷۴
۲۶۰.	۳- استعمال دخانیات.....	۱۷۵
بند هشتم- انتقال واحدهای آلاینده به خارج از شهر.....		۱۷۵
۲۶۱.	مبنای قانونی و شرایط.....	۱۷۵
بند نهم- تعطیل و تخریب واحد آلاینده.....		۱۷۵
۲۶۲.	شرایط اعمال.....	۱۷۵
بند دهم- سایر نظامات پلیسی.....		۱۷۶
۲۶۳.	اشاره.....	۱۷۶
۲۶۴.	۱- منع.....	۱۷۶
۲۶۵.	۲- اجازه قبلی.....	۱۷۷
۲۶۶.	۳- کسب اجازه فعالیت.....	۱۷۷
۲۶۷.	۴- اخذ گواهینامه مخصوص.....	۱۷۷
۲۶۸.	۵- لزوم استعمال.....	۱۷۷
گفتار دوم - ضمانت‌های اداری و انتظامی در حقوق فرانسه.....		۱۷۸
۲۶۹.	ویژگی ضمانت‌های اداری و انتظامی در فرانسه.....	۱۷۸
بند اول - جرائم و مالیات آلودگی.....		۱۷۸
۲۷۰.	مفهوم (مالیات و عوارض).....	۱۷۸
۲۷۱.	مقامات صالح.....	۱۷۹
۲۷۲.	اقسام این مالیات‌ها.....	۱۷۹
۲۷۳.	تخفیف مالیاتی و شرایط آن.....	۱۷۹
بند دوم - بازرسی، تحقیق و شناسایی تخلفات.....		۱۸۰
۲۷۴.	اشاره.....	۱۸۰
۲۷۵.	مقامات صالح.....	۱۸۰
۲۷۶.	آیین بازرسی.....	۱۸۰
۲۷۷.	چارچوب و محدوده‌ی بازرسی.....	۱۸۱
بند سوم- تعیین حد مجاز، شرایط و استانداردهای هوای پاک.....		۱۸۲

۲۷۸. موضوعات و مصادیق.....	۱۸۲
۲۷۹. شرایط و ارگان‌های صالح.....	۱۸۲
بند چهارم- اعلام وضعیت اضطراری آلودگی هوا.....	۱۸۳
۲۸۰. شرایط بروز وضعیت اضطراری.....	۱۸۳
۲۸۱. تضمین رایگان حمل و نقل عمومی.....	۱۸۳
بند پنجم- اعطاء و لغو مجوز.....	۱۸۳
۲۸۲. اهمیت اخذ مجوز.....	۱۸۳
۲۸۳. مجوزهای آلودگی هوا.....	۱۸۳
بند ششم- توسل به ابزارهای پیشگیرانه.....	۱۸۴
۲۸۴. آیین و شرایط اتخاذ ابزارهای پیشگیرانه.....	۱۸۴
بند هفتم: نظارت سیستماتیک.....	۱۸۵
۲۸۵. برنامه‌های مقابله با آلودگی هوا.....	۱۸۵
۲۸۶. روشها و چگونگی نظارت.....	۱۸۵
۲۸۷. برنامه‌های محلی برای کیفیت هوا.....	۱۸۶
۲۸۸. برنامه‌های حفاظت از حوضه.....	۱۸۷
۲۸۹. برنامه‌های حمل و نقل شهری.....	۱۸۷
بند هشتم: سایر ضمانت‌ها.....	۱۸۸
۲۹۰. مهمترین این ضمانت‌ها.....	۱۸۸
مبحث دوم- اجرای ضمانت‌های اداری و انتظامی مقابله با آلودگی هوا.....	۱۸۸
۲۹۱. طرح بحث.....	۱۸۸
بند اول- حقوق ایران.....	۱۸۹
۲۹۲. بین بخش و فرابخشی بودن موضوع.....	۱۸۹
بند دوم - حقوق فرانسه.....	۱۹۰
۲۹۳. نقش وزارت اکولوژی و توسعه پایدار.....	۱۹۰
۲۹۴. وزارت بهداشت.....	۱۹۰
۲۹۵. کمیسیون بین وزارتی مقابله با آلودگی هوا.....	۱۹۱
۲۹۶. شورای ملی هوا.....	۱۹۲
۲۹۷. سایر نهادها.....	۱۹۳

فصل پنجم - ضمانت‌های مبتنی بر حقوق مدنی

۲۹۸. تقسیم و تحدید مطلب.....	۱۹۵
مبحث اول - ضمانت‌های ناشی از مسئولیت قهری.....	۱۹۷
۲۹۹. قاعده منع اضرار به غیر.....	۱۹۷
۳۰۰. قاعده مزاحمت‌های ناشی از مجاورت.....	۱۹۷
گفتار اول- مبانی نظری.....	۱۹۸
۳۰۱. تقسیم مطالب.....	۱۹۸

الف - نظریه تقصیر.....	۱۹۹
۳۰۲. مفهوم کلی.....	۱۹۹
۳۰۳. اعمال این نظریه در حوزه آلودگی هوا.....	۱۹۹
ب- نظریه خطر یا مسئولیت مبتنی بر عدم تقصیر.....	۱۹۹
۳۰۴. مفهوم کلی و اهمیت آن در حوزه محیط زیست.....	۱۹۹
ج- فرض تقصیر.....	۲۰۰
۳۰۵. مفهوم کلی و اهمیت آن.....	۲۰۰
گفتار دوم - شرایط وارکان لازم برای احراز مسئولیت مدنی آلوده کننده هوا.....	۲۰۰
۳۰۶. اول- لزوم ورود خسارت.....	۲۰۰
۳۰۷. دوم- ارتکاب فعل زیانبار.....	۲۰۱
۳۰۸. سوم - احراز رابطه سببیت.....	۲۰۳
گفتار سوم- جبران خسارات ناشی از آلودگی هوا بعنوان تضمینی اساسی.....	۲۰۳
۳۰۹. طرح مطلب.....	۲۰۳
بند اول- تکلیف به جبران خسارات.....	۲۰۳
۳۱۰. سه دسته زیانندگان.....	۲۰۳
بند دوم- اقسام و روش های جبران خسارات.....	۲۰۴
۳۱۱. قاعده کلی.....	۲۰۴
۳۱۲. اعاده وضع به حالت سابق.....	۲۰۴
۳۱۳. از بین بردن منبع ضرر.....	۲۰۶
۳۱۴. جبران نقدی خسارت.....	۲۰۶
مبحث دوم- ضمانت های ناشی از مسئولیت قراردادی.....	۲۰۷
۳۱۵. اشاره.....	۲۰۷
گفتار اول- موارد مسئولیت قراردادی در زمینه آلودگی هوا.....	۲۰۷
۳۱۶. تعهد به آلوده ننمودن هوا.....	۲۰۷
بند اول- تعهدات و شروط مربوط به رعایت اصول فنی و بهداشتی و سلامتی.....	۲۰۸
۳۱۷. طرق و اقسام.....	۲۰۸
بند دوم- تعهدات و شروط مربوط به رعایت اصول زیست محیطی.....	۲۰۹
۳۱۸. تعهدات زیست محیطی.....	۲۰۹
گفتار دوم- ضمانت های تخلف از تعهد به آلوده ننمودن هوا.....	۲۰۹
۳۱۹. اشاره.....	۲۰۹
۳۲۰. مطالبه خسارت.....	۲۱۰
۳۲۱. حق فسخ.....	۲۱۰
مبحث سوم- موانع و چالش های اعمال ضمانت های مدنی در حوزه آلودگی هوا.....	۲۱۰
۳۲۲. طرح بحث.....	۲۱۰
۱- مشکلات مربوط به اثبات رابطه سببیت.....	۲۱۱
۳۲۳. لزوم رابطه سببیت.....	۲۱۱

۲۱۱	۳۲۴. نقد این اصل.....
۲۱۲	۳۲۵. قضیه پرورش دهندگان زنبور عسل.....
۲۱۲	۳۲۶. تعدد اسباب در خسارات آلودگی.....
۲۱۳	۲- مشکلات مربوط به تعیین شخص مسئول.....
۲۱۳	۳۲۷. طرح مشکل.....
۲۱۳	۳۲۸. شدت مشکل در حوزه محیط زیست.....
۲۱۳	۳- مانع تدریجی بودن (وجه غالب خسارات آلودگی).....
۲۱۳	۳۲۹. خسارات پنهان.....
۲۱۵	ضمیمه.....
۲۱۵	۱. نمونه آراء کیفری و حقوقی در زمینه آلودگی هوا.....
۲۱۹	۲. قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳).....
۲۲۹	فهرست منابع و مآخذ.....
۲۲۹	فارسی.....
۲۲۹	الف- کتب.....
۲۳۱	ب- مقالات، جزوات و پایان نامه ها.....
۲۳۳	عربی.....
۲۳۳	لاتین.....
۲۳۴	د- سایتهای مفید.....
۲۳۵	نمایه واژگان.....

کوتاه نوشتہ ہا

Arr. → Arrêt
Art. → Article
c. env. → Code de l'environnement
Cass.civ .fr → Arrêt de la Première Chambre Civile de la Cour Cassation Française
D → Recueil Dalloz
Décr → Décret
ed → Edition
J.O → Journal Officiel
J.O.C.O → Journal Officiel Communauté Européenne
Ibid → Ibidem (au même endroit)
Op.cit → Opere citato (=dans l'ouvrage cité)
L. → Loi
LAURE → Loi sur l'air et l'utilisation rationnelle de l'énergie
Mod → Modifié
n° → Numéro
P → Page
p.p.m → Partie par million
Trib .gr. inst. → Tribunal de Grande Instance
V. → Voir

آ.ا.ق.ن.ج.ا.ه ← آیین نامہ اجرایی قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا

آ.ا.خ ← آیین نامہ امور خلافی

ر.ک ← رجوع کنید بہ

س.ح.م.ز ← سازمان حفاظت محیط زیست

ق.م.ا ← قانون مجازات اسلامی

ق.ن.ج.آ.ه ← قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا

ک.م.ز.ف ← کد محیط زیست فرانسه

توجه به محیط زیست تبلور اضطراب‌های نهایی زادگان ثروت و رفاه است همچنان که «کرزس»^۱ در قله قدرت خویش برای خدایان قربانی می‌کرد تا او را از گزند سقوط و آسیب و حسادت مصون دارند انسان صنعتی جدید با طرح آینده‌ای که در پیش دارد در اندیشه رفع نگرانی‌های محتوم خویش است.^۲

دیباچه

۱. هر چند آلودگی هوا از دیر باز وجود داشته و پدیده جدیدی نیست، با اینحال آلودگی هوا به صورت یک مسئله و معضل زیست محیطی، بهداشتی، اجتماعی، سیاسی و حقوقی متعلق به عصر حاضر است. مسئله‌ای که امروزه در رأس دغدغه‌های زیست محیطی دولت‌ها قرار دارد و در بسیاری از کشورهای در حال توسعه مقابله با آن اولویت ملی پیدا کرده است. این آلودگی یکی از نخستین و مهمترین مشکلات زیست محیطی به شمار می‌رود که به دنبال افزایش مصرف انواع سوخت‌های فسیلی و اختراع و تولید روز افزون اتومبیل و گسترش صنایع بویژه در شهرهای شلوغ بوجود آمده است که باید برای کنترل و مقابله با آن فکری می‌شد.

از طرف دیگر این آلودگی علاوه بر عامل مخرب محیط زیست به عنوان یک مشکل بهداشتی نیز مطرح بوده و برای سلامتی انسان و بهداشت عمومی بویژه کودکان و سالمندان و محیط زیست طبیعی یک خطر جدی به شمار می‌رود. بنابراین آلودگی هوا موضوعی نبود که به راحتی بتوان از کنار آن گذشت. بدین طریق با اطلاع رسانی و بحث‌هایی که دانشمندان نسبت به عواقب آلودگی هوا مطرح نمودند و به دنبال آن شکل‌گیری فشار افکار عمومی، مشکل آلودگی هوا و مقابله با آن در رأس یکی از دغدغه‌های اصلی سیاستگذاران و دولتمردان قرار گرفت و با شکل‌گیری برخی

۱. آخرین پادشاه لیدی Cresus

۲. ابولان، جهان سوم و بحران محیط‌زیست، ترجمه منوچهر فیروز عسگری، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۷۳،

حساسیت‌ها نسبت به این موضوع که می‌رفت سلامت عمومی و محیط زیست را به خطر اندازد قوانین و مقررات مختلفی برای مقابله با آن توسط دولت‌ها به تصویب رسید.

این جریان از کشورهایی آغازگشت که این آلودگی شدت بیشتری به خود گرفته بود و عواقب آن رابه عینه لمس نموده بودند. برای نمونه در انگلستان قانون هوای پاک بعد از فاجعه لندن که در آن چهار هزار نفر از مردم لندن طی شش روز آلودگی هوا فوت نمودند؛ تصویب شد. در سایر کشورها نیز به مرور زمان قوانین و مقررات و نظامات گوناگونی برای کنترل و مقابله با این آلودگی به تصویب رسید و در کنار آن نهادها و ارگان‌های اجرایی خاص و ویژه ای نیز برای مقابله با این پدیده و تضمین اجرای قوانین تأسیس گردیده و روز به روز با افزایش این قسم از آلودگی و جهانی شدن آن لزوم پاسخگویی به این پدیده بیش از پیش احساس گردید.

۲. بنابراین این سوال اساسی مطرح است که به واقع حقوق و ابزارهای متکی بر آن چه نقشی می‌توانند در فرایند مقابله با تبااهی‌های زیست محیطی به طور اعم و آلودگی هوا به طور اخص داشته باشند؟ چرا با وجود قوانین، مقررات و استانداردهای گوناگون در این زمینه نه تنها این مشکل حل نشده است بلکه روز به روز بر میزان آن افزوده می‌شود؟ آیا می‌توان با توسل به ابزارها، ضمانت‌ها و پاسخگویی‌های حقوقی پیش بینی شده در قوانین چاره‌ای برای این مشکل اندیشید؟ یا راه حل‌ها و ضمانت‌های حقوقی نیز به مانند سایر راه حل‌های فنی محکوم به شکست هستند؟^۱ آیا تلاش‌هایی که در سطح بین المللی در این رابطه شکل گرفته‌اند مثمر ثمر بوده‌اند؟ چه ضمانت‌های حقوقی برای کنترل آلودگی هوا در حال حاضر وجود دارد یا باید وجود داشته باشد؟ محتوای این ضمانت‌ها چیست؟ و آیا این ضمانت‌ها کافی هستند؟ و این که تجربه ی کشورهای دیگر که پیش‌تر، بیش از این با مشکل آلودگی هوا مواجه بودند (نمونه فرانسه) در این زمینه چه بوده است؟

۳. فرض بنیادی این نوشتار در پاسخ به این سوالات آن است که آلودگی هوا یک مشکل چند بعدی و پیچیده است و حل آن نیازمند تجمیع همه امکانات جامعه و

۱. گرت هاردین در مقاله جنگالی خود تحت عنوان «تراژدی منابع عام» معتقد بود که برخی مشکلات زیست محیطی که وی نامش را تراژدی منابع عام می‌گذارد راه حل فنی ندارند و ما هر قدر که به دنبال راه حل فنی باشیم همواره گامی به عقب نهاده‌ایم. برای مثال در دهه هشتاد در آمریکا سعی گردید برای حل مشکل ترافیک و آلودگی هوا با صرف هزینه‌های سنگین، بر میزان و پهنای خیابان‌ها و بزرگراه‌ها بیفزایند ولی این شرکت‌های اتومبیل سازی بودند که همواره بر این خیابان‌ها اتومبیل تزریق میکردند و هرچه مهندسين ومقامات اداری می‌رشتند اینها پنبه می‌کردند.

رک: بنسون، جان، اخلاق محیط‌زیست، مجموعه مقالات و بررسی‌ها، مقاله تراژدی منابع عام، ترجمه عبدالحسین

مشارکت و همکاری جدی شهروندان در کنار دولت و استفاده از ابزارهای قانونی است. به بیان فلسفی در واقع ضمانت‌های حقوقی برای مقابله با آلودگی هوا هرچند لازم، ولی به تنهایی کافی برای مقابله با آلودگی هوا نیستند و مجموعه‌ای از عوامل و مکانیزم‌های سیاست‌های غیر حقوقی نیز در کنار ضمانت‌های حقوقی نیاز است هر چند به نظر می‌رسد برای مقابله با تباهی‌های زیست محیطی تاثیر عوامل غیرحقوقی به مراتب بیشتر است.

۴. در این خصوص با دو دیدگاه خوش‌بینانه و بدبینانه مواجه هستیم. دیدگاه بدبینانه معتقد است که ضمانت‌های حقوقی نمی‌توانند نقش چندانی در کنترل آلودگی هوا داشته باشند، بلکه این فشار جمعیت، اقتصاد، فرهنگ مصرف و سیاست‌های انرژی است که تعیین کننده است به نظر ما حل بحران آلودگی هوا علاوه بر ساختارهای غیر حقوقی، نیازمند کوک و بست‌های دقیقی در قوانین و سیاست‌ها است. همه رسالت حقوق محیط زیست نیز حفظ، کنترل بهبود و بهسازی محیط زیستی است که دائماً در حال تنزل، تخریب و آلودگی قرار دارد و در نهایت بدنبال آرمان تبدیل «انسان فاتح زمین» به «شهروند زیستی» است.^۱

۵. این تحقیق تلاشی است برای بررسی حقوق مربوط به آلودگی هوا و مطالعه اقسام ضمانت‌های حقوقی مقابله و حفاظت از هوای پاک که مشتمل بر پنج فصل، و یک ضمیمه که با ترتیب ذیل ارائه می‌گردد.

در ابتداء سعی شده است تا مبانی و مفاهیم تحلیل و لزوم و اهمیت مقابله با آن و بررسی تحولات حقوقی مربوط به آن در حقوق ایران و فرانسه در گستره نظامات و

۱. انسان فاتح زمین ناظر به انسان دوره ای است که به مدد علم و تکنولوژی بر طبیعت سلطه پیدا نمود و به قول بیکن «هم سخی انسان با طبیعت» جای خود را به «مهار طبیعت به نفع انسان» داد. در این دوره ما شاهد ظهور و بروز انواع و اقسام مشکلات زیست محیطی از جمله، آلودگی آب، خاک، هوا و دریا، ورود گاز کریونیک و سایر گازهای آلاینده به محیط زیست، تولید بیش از حد پسماند و مواد خطرناک، ورود پساب‌ها و سموم مختلف در رودخانه‌ها، صید بیش از حد منابع دریایی و تهی‌سازی آن، سوانح و رخدادهای هسته ای، سوانح شیمیایی، استفاده از تخریب محیط‌زیست به عنوان ابزار جنگی، گرم شده کره زمین، تخریب لایه ازن، تغییرات آب و هوایی، باران‌های اسیدی، نابودی جنگل‌ها و گونه‌های نادر گیاهی و جانوری و... هستیم که همه حاصل تسلط انسان و گسترش تکنولوژی‌های نوین هستند. وخامت این وضعیت در قرن بیستم به نوبه خود زمینه‌ساز نظریه شهروند زیستی Citoyenneté environnementale=écocitoyenneté شد. برای بررسی بیشتر رک: مشهدی، علی، تحول حق بر محیط زیست در حقوق عمومی، رساله دوره دکتری حقوق عمومی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۰-۸۹، صص ۷۵-۷۱.

ضمانت‌ها حقوقی مطرح شود، تا این موضوع تبیین گردد که ضمانت‌های حقوقی مقابله با آلودگی هوا در نظام حقوقی ایران و فرانسه چه مسیری را طی نموده و آبستن چه تحولاتی بوده تا بتوان به یک برداشتی جامع و شناختی دقیق از وضعیت ضمانت‌های حقوقی مقابله با آلودگی هوا دست یافت. آنگاه مشخصاً در سه فصل جداگانه سه دسته ضمانت‌ها به تفصیل بررسی و ارزیابی می‌شوند که شامل ضمانت‌های مبتنی بر حقوق کیفری به عنوان شایع‌ترین ضمانت اجرا، ضمانت‌های مبتنی بر حقوق اداری و انتظامی و ضمانت‌های مبتنی بر حقوق مسئولیت مدنی می‌شوند.

۶. لازم به ذکر است که با توجه به تألیف کتاب قبلی و مشترک تحت عنوان حقوق حفاظت از هوا^۱ که متمرکز بر نظام بین‌المللی و ملی حفاظت از هوای پاک است، در این اثر عمده بحث مطالعه در محتوای قوانین و مقررات، نظامات و رویه‌ها و ضمانت‌های حقوقی آلودگی هوا در دو کشور ایران و فرانسه است. البته بنا به مورد اشاره‌ای به قوانین سایر کشورها و قوانین مرتبط بویژه تعهدات ناشی از کنوانسیون‌های بین‌المللی و حقوق اتحادیه اروپایی که فرانسه از آنها متأثر بوده خواهد شد.

۷. آنچه در این نوشتار ارائه می‌گردد، محصول تحقیقات اینجانب در گروه حقوق محیط زیست دانشگاه شهید بهشتی، (بخش عمده‌ای به‌عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد) است، در همین جا بر خود فرض می‌دانم از همه دوستان و همکاران ارجمند بویژه اساتید گرانقدر، دکتر ژانت الیزابت بلیک در تصحیح متن وارجاعات لاتین، دکتر محسن عبدالهی در پیشنهاد موضوع پژوهش و نیز راهنمایی در طراحی پلان، دکتر محمدحسین رضوانی قوام آبادی در ارائه تذکرات مفید و نیز همکار عزیزم دکتر مسعود فریادی تشکر و قدر دانی نمایم. علاوه بر این از یار قدیمی، دوست فاضل و دانشمند جناب آقای علیرضا توفیق قاضی محترم دادگستری سمنان که در ارائه آراء مرتبط با آلودگی هوا به اینجانب یاری رساندند، تشکر می‌نمایم. در پایان نیز از مساعدی مدیریت محترم مجموعه انتشارات خرسندی در چاپ و انتشار این اثر کمال تشکر را دارم. امیدوارم این نوشتار ناچیز بتواند آغازگر انجام پژوهش‌های بنیادی‌تر در زمینه حقوق آلودگی‌ها باشد. انشالله

مشهدی - دانشکده حقوق دانشگاه قم

بهار ۹۲ - Droitenviro@gmail.com

۱. این اثر با مشخصات ذیل نخستین کتاب منتشر شده در این حوزه است.

عبدالهی، محسن، علی مشهدی و مسعود فریادی، حقوق حفاظت هوا، انتشارات میزان، چ اول، ۱۳۹۱.